

Економічні науки. 2015. Випуск 30. С. 181–187.

7. Бані-Насер Ф. Міжнародно-правовий захист цивільного населення та інших категорій осіб під час збройних конфліктів. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2015. № 6. С. 79–87.

8. Гаврік Р. О. Окремі аспекти міжнародно-правового захисту цивільного населення під час збройного конфлікту. *Збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди відзначення Міжнародного дня прав людини (м. Київ, 10 грудня 2021 р.)*. Київ : ДНДІ МВС України, 2022. С.135-137

9. Єделев Р. С. Право людини на харчування на окупованій території. *Збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди відзначення Міжнародного дня прав людини (м. Київ, 10 грудня 2021 р.)*. Київ : ДНДІ МВС України, 2022. С.142

10. *International Humanitarian Law and Human Rights Law / edited by Roberta Arnold and Noelle Quénivet*. Leiden-Boston: BRILL, 2008. 609 p.

11. «Мы не нападали на Украину»: Лавров сделал шокирующее заявление. Інформаційне агенство УНІАН, 10.03.2022. URL : <https://www.unian.net/war/my-ne-napadali-na-ukrainu-lavrov-sdelal-shokiruyushchee-zayavlenie-novosti-vtorzheniya-rossii-na-ukrainu-11738035.html>

12. Россия вышла из Женевской конвенции по защите гражданского населения во время войны. *Юридична практика*. URL : <https://pravo.ua/rossija-vyshla-iz-zhenevskoj-konvencii-po-zashhite-grazhdanskogo-naselenija-vo-vremja-vojni/>

13. Міжнародний кримінальний суд почав збір доказів нападу Росії на Україну. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3418587-miznarodnij-kriminalnij-sud-pocav-zbir-dokaziv-napadu-rossii-na-ukrainu.html>.

Наталія КОМИХ

доцент кафедри гуманітарних дисциплін та психології поліцейської діяльності, кандидат соціологічних наук, доцент

Марія ТИЦЬКА

курсант факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (м. Дніпро, Україна)

ЛАТЕНТНА ЗЛОЧИННИСТЬ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ДИСКУРС

Проблема латентності соціальних явищ та соціальних процесів в сучасному українському суспільстві є актуальною та потребує ґрунтовного наукового дослідження. В соціально-правовому дискурсі латентність визнається як деструктивне явище, яке притаманне практично всім сферам суспільства: економічній, політичній, соціальній та призводить до соціальної деформації соціальних інститутів та руйнування соціальних зв'язків, а в соціальних відносинах вона має девіантні прояви. Так, латентна злочинність є прикладом такого явища, що притаманне українському суспільству. Незважаючи на те що дослідження проблеми латентності у злочинах вчені почали вивчати ще в 60-ті роки ХХ століття, зазначимо, що загальноприйнятого визначення цього явища у соціально-правовому науковому полі не знайти. Вивченням, дослідженням, а також відстеженням тенденцій розвитку прихованої частини злочинності займаються кримінологічні та соціологічні науки. Перша з них займається оперативними, слідчими та наглядовими методами і способами. Друга проводить соціологічні опитування, тестування та здійснює аналіз на основі вже відомої вченим інформації.

Латентну злочинність у спеціальній літературі визначають як таку частину злочинності, яка з різних причин не знаходить відображення у державному обліку вчинених злочинів і осіб, які їх вчинили.

Показники злочинності в Україні ґрунтуються на статистиці даних правопорушень, які були вчинені на території держави. Але всі ці офіційні відомості відображають не стільки справжній обсяг злочинності, скільки стан її реєстрації. А отже, ми не маємо

інформації про реальні обсяги злочинності в суспільстві. Саме про цю проблему наголошує колишній заступник генерального прокурора України О. Баганець на своєму персональному блозі, на основі аналізу статистичних даних щодо розслідування Національною поліцією кримінальних злочинів у 2020 році. Він, зокрема зазначає, що ситуація із вчиненням злочинів українському суспільстві погіршується. Більше того, аналітичні дослідження достовірно свідчать про розповсюджену практику приховування, у першу чергу Національною поліцією вже вчинених кримінальних правопорушень, які не розкриті, оскільки нею реєструються лише ті, за якими встановлено особи, що їх учинили»[3].

На етапі теоретичного аналізу латентної злочинності важливим завданням є розгляд видів та типів злочинів. Так, на думку В. Н. Бурлакова та Н. М. Кропачева, за ступенем латентності, злочини можна розрізнити:

- мінімально латентні злочини: вбивство, розбій, тяжкі тілесні ушкодження, теракти та ін.;

- злочини із середньою латентністю: крадіжки, зґвалтування та ін.;

- злочини з максимальною латентністю: хабарництво, браконьєрство, незаконне носіння вогнепальної та холодної зброї, злочини у податковій сфері [4].

Отже, запропонована класифікація видів латентних злочинів є достатньо умовною та не відображає специфіки прихованості, невизначеності, що важливо розуміти при з'ясуванні причин латентної поведінки індивіда.

Інший, більш цікавий підхід та основу для класифікації запропонував кримінолог Р. Акутаєв. Евристично важливим для подальшого аналізу є те, що дослідник поділив латентні злочини на чотири види, враховуючи роль суб'єкта та об'єкта скоєння злочину:

- 1) злочини, про скоєння яких може не знати ніхто, включаючи й самого правопорушника (необережні, ситуативні злочини);

- 2) злочини, про які потерпілі не повідомляють через незацікавленість у їх виявленні;

- 3) «злочини без жертв», коли нікому повідомляти в компетентні органи (екологічні злочини);

- 4) злочини, які відомі дуже вузькому колу осіб, заінтересованих у його приховуванні [1].

Не менш важливим питанням при концептуалізації поняття латентної злочинності є з'ясування факторів, що сприяли правопорушенню, яке з тих чи інших причин не встановлено, не виявлено і тому не було відображено в офіційному обліку. Цих факторів може бути безліч. Починаючи від просто людського фактору, соціальних, соціально-психологічних та закінчуючи примітивно бюрократичними, якщо акцентувати увагу на специфіці діяльності представників правоохоронної сфери. Іншу групу факторів становлять ті, що стосуються особистості злочинця, – соціально-психологічні. І третя група факторів, на наш погляд, достатньо важлива – це соціальна реальність. Маємо на увазі соціокультурну толерацію різних видів злочинів, унормування в суспільній свідомості видів злочинів (наприклад, хабар).

Що стосується зауважень до роботи правоохоронних органів, дійсно, українське суспільство не завжди задоволено працею Національної поліції. Інституційні реформи відбуваються поступово та не завжди мають позитивний ефект для суспільства. Довіра населення до правоохоронних органів, зокрема поліції, зростає помірковано, через це, жертва, на яку було скоєне протиправне посягання, не завжди сприятиме роботі поліцейських.

Одним із позитивних механізмів, який започатковано з процесами реформи поліції, – це регулярні опитування громадської думки стосовно діяльності безпекових інституцій. Що стосується рівня довіри до діяльності правоохоронних органів, то за даними опитування громадської думки Центром «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» за неповний рік зросла недовіра до Національної поліції та Служби безпеки України – для обох із 25 до 31% [5].

Водночас після подій революції Гідності громадянське суспільство достатньо активно реагує на злочинність та неправові дії окремих представників Національної поліції та правоохоронних структур загалом [2]. Тим самим громадянська спільнота (територіальна громада) виконує функцію соціально-політичного контролю за діяльністю правоохоронних структур, яка їй належить в демократичних суспільствах. І, як наслідок, має сприяти покращенню довіри та співпраці населення з представниками поліції та інших правоохоронних структур та зниження рівня злочинності.

Кожне правопорушення тяжіє до латентності. Кожен злочинець прагне до того, щоб його діяння не було засуджене, і, на жаль, не кожна жертва має змогу повідомити поліцію про скоєний злочин. Для злочинності та правопорушень є «нормою», коли одна зі сторін

(винний суб'єкт) приховує злочин. Але для деяких видів злочинності така «норма» поширюється на обидві сторони [6].

Приховування справжнього обсягу скоєних правопорушень тягне за собою суспільну небезпеку, яка полягає в тому, що:

- суттєво спотворює уявлення про реальний стан злочинності, ступінь достовірності прогнозів злочинності;
- послаблює результативність критеріїв злочинності;
- спричинює безперешкодне відтворення злочинності;
- породжує недовіру громадян до ефективності роботи правоохоронних органів щодо можливості забезпечити захист їхніх прав та свобод.

Отже, під латентною злочинністю в українському суспільстві слід розуміти сукупність факторів та обставин, людських переконань і вагань. Дослідження справжнього обсягу скоєних злочинів – складний процес, який вимагає серйозного наукового аналізу. Теоретичне дослідження та усвідомлення факторів, що обумовлюють латентну злочинність інститутами безпекової сфери, надає можливість розширення практичних дій стосовно процесів взаємодії правоохоронних структур та громадянського суспільства, формування правового суспільства, розробки ефективної системи фіксації злочинної поведінки.

1. Акутаев Р. М. К вопросу о методах измерения латентной преступности. *Государство и право*. 1998. № 7. С. 43-51.

2. «Зупинимо сафарі на Подолі». У Києві вийшли на протести проти поліцейського свавілля. URL : <https://hromadske.ua/posts/zupinimo-safari-na-podoli-u-kiyevi-vijshli-na-protesti-proti-policejskogo-svavillya-foto>.

3. Загальний стан злочинності та протидії їй на території України за 2020 рік (у порівнянні зі статистичними даними за 2013-2019 роки). URL: <https://naspravdi.today/uk/2021/04/02/zahalnyy-stand-zlochynnosti/>.

4. Криминология : учебник для вузов ; под ред. В. Н. Бурлакова, Н. М. Кропачева. Санкт-Петербург : Питер, 2003. 304 с.

5. Недовіра до поліції та СБУ зростає, у НАБУ – найкраща динаміка за рік. *Українська правда*. 23.06.2021. URL : <https://www.pravda.com.ua/news/2021/06/23/7298143/>.

6. Руценко И. П. Латентные социальные процессы: теоретические и практические аспекты исследований наркомании. *Социс*. 1999. № 10. С. 34-43.

Олег ЛЕВІН

доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
(м. Дніпро, Україна),
кандидат історичних наук, доцент

Олег ПОПЛАВСЬКИЙ

в.о. завідувача кафедри військової підготовки
Університету митної справи та фінансів
(м. Дніпро, Україна),
кандидат історичних наук, доцент

МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В УМОВАХ ІРЕДЕНТИСТСЬКИХ КОНФЛІКТІВ СУЧАСНОСТІ

Вже вісім років в Криму і на Донбасі відбувається реалізація потужного іредентистського проекту Російської Федерації стосовно нашої держави. Щоб надати своїм загарбницьким намірам переконливої аргументації, Кремль замасковує їх прагненням захистити інтереси так званих співвітчизників, які проживають у сусідніх державах. Така іредентистська політика, яку вже тривалий час проводить російське керівництво на пострадянському просторі, створює потужний конфліктогенний потенціал, загрожує миру і безпеці в центрі Європи.